

Spaansche Premonstratenzers bij Despruets klagen door Ormaneto *summisso capite* te zijn gedreven in een reforme, welke noch de oude tradities noch hun eigen verlangen wist te eerbiedigen, en dat ze dadelijk na Ormaneto's dood voor het wijzigen van enkele punten begonnen te ijveren.

Tenslotte, over den Kardinaal d'Este († 1581), den "handelsreiziger in bisdommen en abdijen" die een tiental jaar van de inkomsten der abdij van Prémontré profiteerde, worden lezenswaardige dingen verteld (bl. 157) ; o. m. over zijn beroemde lustvilla te Tivoli, waarvan de rijkdom gedeeltelijk met dukaten uit Prémontré werd betaald.

Ziedaar enkele punten, welke ons bij het overlezen van Pastor's lijvig werk van meer dadelijk belang voor de Premonstratenzers bleken. Die punten groeien natuurlijk in aantal naar het speciaal onderwerp dat elk historicus behandelt. Het staat alvast buiten twijfel dat, wie grondig de periode 1572-1585 wil kennen, voortaan niet meer kan zonder Pastor's veelbelezene boek. Aldus wordt deze studie, ondanks de desillusie van het eerste oogenblik, ook voor den Premonstratenzer historicus onmisbaar.

Door de firma Herder werd een zeer fraaie uitgave bezorgd : mooie band met gouden, "pauselijken" stempel.

Averbode.

Em. VALVEKENS, O. Praem.

* * *

J. Kleijntjens S. J. & Dr. H. F. M. Huijbers, *Sint Willibrords Kerk. Deel I : Opkomst en bloei*. Leiden, H. J. Dieben, 1923.

Op aantrekkelijke wijze bieden de schrijvers van dit werkje eene synthese onzer vaderlandsche Kerkgeschiedenis van af het eerste verschijnen van het Christendom binnen onze grenzen tot aan het keerpunt in de geschiedenis van het Sticht (ongev. 1270). Het boekje is populair in den besten zin des woords. Het wekt bij den lezer belangstelling voor geschiedkundige bronnen, doordat eenige documenten het verhaal op ongedwongen wijze afwisselen. Bovendien werd voor een groot getal welgekozen illustraties gezorgd, die het beschavingsleven der behandelde periode duidelijk openbaren. De Premonstratenzer Orde is met eene uitvoerigheid behandeld, welke de beteekenis dezer instelling van de Nederlandsche middeleeuwen alle recht laat wedervaren.

De schrijvers voegden aan hun werkje eene kloosterkaart toe,

die de voornaamste stichtingen aangeeft, welke de drie agrarische Orden (Benedictijnen, Cisterciënzers en Premonstratenzers) in Nederland gedurende de middeleeuwen bezaten. Wat de Norbertijnen betreft, hadden nog twee belangrijke kloosters genoteerd kunnen worden. Eerstens het *Magdalena-klooster te Nijmegen*, welks documenten een rijk bezit van het archief der abdij van Berne (te Heeswijk) vormen, en dan het klooster *Bethlehem te 's-Gravenhage*, waaromtrent een en ander in de *Bijdragen van de Geschiedenis van het Bisdóm van Haarlem* medegedeeld is.

Abdij van Berne te Heeswijk (Holland) H. Th. HEIJMAN

* * *

Marcus Antonius Vanden Oudenrijn, Ord. Praed., *Miracula quaedam et collationes Fratris Wichmanni inter mysticos nationis Germanicae ord. Praed. aetate antiquissimi*. Romae, Unio Typographica A. Manutio. 1924, in -8°, 32 pages.

Cette intéressante brochure comprend trois parties : l'étude du document, — la biographie du Frère Wichmann, — le texte.

1° Le manuscrit 395 de la bibliothèque de l'université d'Utrecht, qui n'est pas inconnu, contient différentes relations sur la vie de pieux religieux de l'Ordre de S. Dominique ; il fut écrit en 1464 par un Augustin de la Congrégation de Windesheim. Ce codex relate entre autres faits et gestes de saints personnages, ceux du Frère Wichmann : *Quaedam devota de sancto fratre Wichmanno*.

Un autre manuscrit, plus ancien, et assez conforme à celui d'Utrecht se trouve à Munich, aux archives, n° 19138. L'auteur étudie les deux manuscrits, les compare, et dans la mesure du possible les complète, travail d'archiviste ; l'historien s'attacherait davantage à rechercher l'authenticité des deux documents et surtout du texte attribué au Frère Wichmann.

2° Wichmann appartenait à la noble famille des comtes d'Arnstein ; il naquit vers 1170. Ses ascendants avaient été les grands bienfaiteurs de l'Ordre fondé pour St Norbert ; les comtes d'Arnstein, qui avaient compté un membre de leur famille parmi ses fils, conservaient encore un grand attachement aux religieux Prémontrés. Rien d'étonnant que Wichmann se sentant appelé à la vie religieuse, fit son entrée à Magdebourg, dans le couvent dédié à la Sainte Vierge Marie, âgé d'une vingtaine d'années. Il se distingua plus encore par la sainteté de sa vie que par la noblesse de son caractère, et fut nommé prévôt vers 1211, charge qu'il rem-